

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Ibn Sina (Cont..)

ابن سینا، ابوعلی حسین بن عبدالله بن سینا، بزرگ‌ترین فیلسوف مشایی و پزشک نامدار ایران در جهان اسلام بود. ابن سینا بسیار پیرو فلسفه ارسطو بود و از این نظر به استادش فارابی شباهت دارد. مبحث منطق و نفس در آثار او در واقع همان مبحث منطق و نفس ارسطو و شارحان او نظیر اسکندر افرویدی و ثامیسطیوس است. اما ابن سینا هرچه به پایان عمر نزدیک می‌شد، بیشتر از ارسطو فاصله می‌گرفت و به افلاطون و فلوطین و عرفان نزدیک می‌شد. داستان‌های تمثیلی او و نیز کتاب *پرحجم منطق المشرقین* که پایان عمر تحریر کرده بود، شاهد این مدعاست. متأسفانه امروزه از این کتاب تنها پیش‌گفتارش در دست است؛ ولی حتی در همین پیش‌گفتار نیز ابن سینا آثار دوران ارسطویی خویش مانند شفا و نجات را انکار می‌کند.

ابوعلی سینا به عربی و فارسی شعر می‌سروده‌است. حدود هفتاد و دو بیت شعر فارسی در کتاب‌های مختلف و تذکره‌ها بدو منسوب شده‌است در میان ابیات ابوعلی سینا *طنزهای تکان دهنده‌ای* به چشم می‌خورد که نشان از بی‌ارزشی جهان هستی و ضعف و ناتوانی آدمیان از دیدگاه اوست.

روزکی چند در جهان بودم   بر سر خاک باد پیمودم

ساعتی لطف و لحظه‌ای در قهر   جان پاکیزه را بیالودم

گوهرم باز شد به گوهر خویش   من از این خستگی بیالودم

کس نداند که من کجا رفتم   خود ندانم که من کجا بودم

ابن سینا درباره زبان و زبان شناسی نیز آثاری داشته است. به علاوه در شعر و سخنوری نیز مهارت داشته است که از قدرت و تسلط او بر زبان عربی حکایت می‌کند. وی رساله کوچک بسیار مهمی نیز در اصول و مبادی علم آواشناسی دارد. از ابن سینا آثاری به زبان فارسی بر جای مانده است که از لحاظ تاریخ تحولات این زبان و شناخت توانایی‌ها و قابلیت‌های آن دارای ارزش و اهمیت است. مشهورترین نوشته او به فارسی کتاب دانشنامه علائی است.

ابن سینا، علی رغم زندگانی ناآرام و پرحادثه خود، اندیشمند و نویسنده‌ای پرکار بوده است. برای آگاهی از مجموعه نوشته‌های اصیل ابن سینا و نوشته‌های منسوب به وی، اکنون فهرست جامعی به کوشش یحیی مهدوی در دست است که ما را از همه کوشش‌های دیگر در این راه بی‌نیاز می‌سازد. در این فهرست ۱۳۱ نوشته اصیل از ابن سینا و ۱۱۱ اثر منسوب به وی یا نوشته‌هایی با عنوانهای دیگر معرفی شده است.

الشفاء از این کتاب که مهم‌ترین اثر فلسفی ابن سینا است، بخش‌های «طبیعیات» و «الهیات» برای نخستین بار یک چاپ سنگی در تهران (۱۳۰۳ ق / ۱۸۸۶ م) منتشر شده است. بخش «منطق» و همه بخش‌های دیگر آن از ۱۹۵۲ تا ۱۹۸۳ م به مناسبت هزاره تولد ابن سینا، زیر نظر ابراهیم مذکور و به کوشش شماری از محققان دیگر در قاهره منتشر شده است. بخش «برهان» از «منطق» شفا، جداگانه به کوشش عبدالرحمان بدوی در قاهره، ۱۹۵۴ م (چاپ دوم ۱۹۶۶ م) منتشر شده است.

ابن سینا نه تنها یکی از بزرگترین فیلسوفان جهان، بلکه همچنین یکی از برجسته‌ترین چهره‌های تاریخ پزشکی در همه دوران هاست. مهم‌ترین اثر وی در پزشکی کتاب قانون (القانون فی الطب) است که بخش یکم (یعنی کتاب اول) آن را پیش از ۴۰۶ ق / ۱۰۱۵ م، یعنی در حدود سن ۳۵ سالگی تألیف کرده است. پیش از ابن سینا، دو کتاب مهم در پزشکی، در حوزه علمی جهان اسلام، نوشته شده بود:

1. کتاب الحاوی از محمد بن زکریای رازی (د ۳۱۳ یا ۳۲۳ ق

/ ۹۲۵ یا ۹۳۵ م)

2. کتاب کامل الصناعة الطیبة (یا کتاب المَلکی) از علی بن عباس

مَجوسی (د پس از ۳۷۲ ق / ۹۸۲ م).

ابن سینا در ریاضیات و نجوم صاحب نظر بوده است و آثاری در این باب تصنیف کرده و بخش بزرگی از کتاب شفا را به آن اختصاص داده و در ساختن آلات رصد دستی قوی داشته است. ریاضیات کتاب شفا شامل ۴ بخش است: بخش ۱ (فن اول)، در اصول هندسه؛ بخش ۲ (فن دوم)، در علم حساب؛ بخش ۳ (فن سوم)، در علم موسیقی؛ بخش ۴، در هیأت. ابن سینا در قانون، نظریات و روش‌های مشخص دو شخصیت بزرگ علمی و فلسفی باستانی، ارسطو و جالینوس، را در هم می‌آمیزد و گاه در برابر یکدیگر قرار می‌دهد. سلطه ارسطو نزد ابن سینا نه تنها در زمینه‌های فلسفی، بلکه در زمینه تشریح نیز آشکار است. در مسائل مهم مورد اختلاف، از دیدگاه ارسطویی و جالینوسی، ابن سینا غالباً حق را به ارسطو می‌دهد.

از آثار گوناگون و نسبتاً زیادی که به ابن سینا نسبت داده‌اند، ۵ اثر او یا کلاً در موسیقی است یا بخشی از آنها به موسیقی اختصاص دارد، در ۳ کتاب نخستین، تنها بخشی به موسیقی اختصاص دارد، ولی ۲ کتاب دیگر تماماً در موسیقی است. بدین شرح است:

- کتاب الشفاء
- کتاب النجاة
- دانشنامه یا حکمت علائی
- المدخل الی صناعة الموسيقى
- کتاب اللواحق.

ابن سینا علاوه بر آثار خود شاگردان دانشمند و کارآمدی به مانند ابوعبید جوزجانی، ابوالحسن بهمنیار، ابو منصور طاهر اصفهانی و ابوعبدالله محمد بن احمد المعصومی را که هر یک از ناموران روزگار گشتند تربیت نمود، که هر کدام دانشمند بزرگی در زمان خود شدند.